

Sąd Rejonowy w Hawie

MAGDALENA SAJKOWSKA
ORCID: 0000-0002-7405-8948
magdalle2@wp.pl

Procedura ubiegania się o wydanie dokumentu paszportowego osobie małoletniej – zagadnienia praktyczne*

Procedure for Applying for a Passport for a Minor – Practical Issues

WPROWADZENIE

Zakres i tempo przeobrażeń społeczno-gospodarczych spowodowały, że ustawodawca odstąpił od kolejnej nowelizacji ustawy z dnia 13 lipca 2006 r. o dokumentach paszportowych¹ na rzecz uchwalenia nowego prawa. Zasadniczo przepisy ustawy o tym samym tytule oraz zbliżonym zakresie przedmiotowym weszły w życie 13 listopada 2022 r.² Zmiana prawa, będąca zawsze wyzwaniem dla podmiotów go stosujących, zbiegła się w czasie z natężonym ruchem w urzędach wojewódzkich całego kraju. Ogromne kolejki ustawiające się w punktach paszportowych spowodowane były inwazją Federacji Rosyjskiej na Ukrainę. W tym czasie petentami były całe rodziny, które chciały sobie zapewnić możliwość schronienia na terytorium państw niewchodzących w skład Unii Europejskiej. Poza tym znaczny ruch paszportowy należy wiązać ze zmianą podejścia do migracji. Obecnie dokument ten nie towarzyszy rzadkim wyjazdom, odbywanym jedynie w celu zmiany miejsca zamieszkania, lecz często podróżom służbowym

* Inspiracją do podjęcia prezentowanej problematyki było doświadczenie zdobyte przez autorkę w trakcie pracy w Oddziale Paszportowym Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie.

¹ T.j. Dz.U. 2022, poz. 197, ze zm.

² Ustawa z dnia 27 stycznia 2022 r. o dokumentach paszportowych (t.j. Dz.U. 2023, poz. 1302, ze zm.), dalej: DokPaszportU.

czy turystycznym³. Nie można również pominąć faktu, że w momencie opuszczenia przez Wielką Brytanię Unii Europejskiej nastąpiła zmiana zasad podróżowania. Wciąż chętnie udający się do tego kraju obywatele polscy muszą teraz posiadać dokument paszportowy. Zaskakujący jest więc fakt, że pomimo praktycznego znaczenia zagadnienia, w literaturze przedmiotu oraz w orzecznictwie trudno znaleźć rozważania, które w wystarczającym stopniu wspierałyby merytorycznie organy paszportowe. Tym bardziej więc należy wspomnieć o dwóch artykułach poświęconych tej problematyce. Zarówno opracowanie A. Kosobudzkiej, jak i J. Wiercińskiego, bo o nich mowa, traktują o kwestiach związanych z dokumentem paszportowym dla małoletniego⁴. Niewątpliwie zagadnienie to stanowi jedno z najtrudniejszych i najbardziej złożonych, z jakimi przychodzi mierzyć się pracownikowi przyjmującemu wniosek o wydanie dokumentu. Zasadne jest więc zgłębienie tej problematyki, zwłaszcza że oba opracowania powstały w czasie obowiązywania poprzedniej ustawy.

Niniejsze traktuje o czynnościach podejmowanych przez pracowników Punktów Paszportowych, przyjmujących wnioski o wydanie dokumentu dla małoletniego. Omówiono problemy natury formalnej rodzące się w trakcie całej procedury oraz sposoby ich rozwiązywania.

ZAGADNIENIA OGÓLNE

Posiadanie dokumentu paszportowego jest uprawnieniem, które przysługuje każdemu obywatelowi polskiemu (art. 5 ust. 1 DokPaszportU)⁵. Jak stanowi art. 34 ust. 1 Konstytucji RP⁶, obywatelstwo nabywa się w drodze urodzenia, w przypadku gdy oboje rodzice są obywatelami polskimi. Sytuacje, w których warunek ten nie

³ Argument ten był podnoszony na rzecz konieczności uchwalenia nowej ustawy. Zob. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji, Projekt ustawy o dokumentach paszportowych, UD180, 3.02.2021, <https://legislacja.gov.pl/projekt/12343104/katalog/12761590#12761590> (dostęp: 28.12.2023), s. 1.

⁴ A. Kosobudzka, *Paszport dla małoletniego*, „Monitor Prawniczy” 2012, nr 15, s. 834–837; J. Wierciński, *Rozstrzygnięcie przez sąd opiekuńczy w sprawach dotyczących paszportu małoletniego (art. 97 § 2 k.r.o.)*, [w:] *Scientia Nobilitat. Rozważania o prawie i jego stosowaniu. Księga jubileuszowa z okazji 10-lecia Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury*, red. M. Manowska, R. Pawlik, Kraków 2019, s. 159–176.

⁵ Uprawnienie to może zostać wyłączone lub ograniczone jedynie w przypadkach przewidzianych w ustawie (art. 5 ust. 3 DokPaszportU). Stąd też odmowa wydania paszportu może być motywowana tylko w oparciu o niepodlegające wykładni rozszerzającej przesłanki, np. wniosek sądu, przed którym toczy się postępowanie cywilne, obligujący organ paszportowy do takiej odmowy (art. 54 ust. 1 pkt 1 DokPaszportU). Przepisy ustawy nie wskazują jednak, kiedy sąd rodzinny wystąpi z takim wnioskiem, pozostawiając to uznaniu sądu. Wobec tego należy przyjąć, że sąd będzie się kierować oceną dobra dziecka.

⁶ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483, z późn. zm.).

będzie spełniony, czyli gdy obywatelstwo polskie będzie posiadała wyłącznie matka albo ojciec dziecka, prawodawca reguluje w drodze ustaw. Szczegółowe zasady, warunki i tryb nabywania obywatelstwa polskiego normuje ustawa z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim⁷. Jednym z pierwszych obowiązków organu paszportowego jest ustalenie, czy osoba, której ma zostać wydany dokument, spełnia ten warunek⁸. W praktyce w zdecydowanej większości sytuacja małoletnich nie wzbudza w tym względzie wątpliwości. Są to bowiem osoby urodzone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, których oboje rodzice posiadają obywatelstwo polskie. Problem pojawia się w przypadku, gdy dziecko urodziło się za granicą i nie posiada jeszcze polskiego dowodu osobistego lub paszportu. Przypadki te należy podzielić na dwie grupy, przyjmując za kryterium datę urodzenia małoletniego. W myśl art. 14 pkt 1 ObPolU małoletni nabędzie obywatelstwo polskie przez urodzenie, jeśli co najmniej jedno z rodziców jest obywatelem polskim (tzw. zasada krwi, *ius sanguinis*). Przepis ten znajdzie zastosowanie wyłącznie do dzieci urodzonych od dnia 15 sierpnia 2012 r., gdyż dopiero w tym dniu wszedł on w życie⁹. W pozostałych przypadkach, a więc wobec małoletnich urodzonych przed tą datą, rodzic musi wystąpić o potwierdzenie polskiego obywatelstwa dziecka. W tym celu składa w jego imieniu wnioski do właściwego ze względu na miejsce zamieszkania wojewody (art. 55 ust. 1 ObPolU) lub konsula (art. 57 ust. 1 ObPolU)¹⁰. Poza tym małoletni nabędzie obywatelstwo polskie z mocy prawa, mimo że jego rodzice są nieznani, nie posiadają żadnego obywatelstwa lub ich obywatelstwo jest nieokreślone, jeśli urodził się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (art. 14 pkt 2 ObPolU). W przypadku nieznanymi rodziców małoletni nabędzie obywatelstwo polskie nie tylko wtedy, gdy urodzi się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, lecz również jeśli zostanie znaleziony na jej obszarze (art. 15 ObPolU).

Ponadto należy odnotować, że jeśli dojdzie do zmiany w ustaleniach osoby albo obywatelstwa jednego lub obojga rodziców (art. 6 ObPolU), tj. zostanie im ono nadane, zostaną uznani za obywateli polskich albo otrzymają zgodę na zrzeczenie się obywatelstwa (art. 7 ObPolU), zmiana ulegnie sytuacji prawna małoletniego. W praktyce działania organu paszportowego przypadki te zdarzają się wyjątkowo rzadko, dlatego można poprzestać na ich wyliczeniu.

Zgłaszający się do organu paszportowego w powyższym stanie faktycznym często nie posiada jeszcze numeru PESEL. Przyjęcie wniosku o wydanie paszportu

⁷ T.j. Dz.U. 2023, poz. 1989, ze zm., dalej: ObPolU.

⁸ Podkreślenia wymaga, że dokument paszportowy nie tylko uprawnia do przekraczania granicy, lecz także potwierdza tożsamość i obywatelstwo polskie jego posiadacza (art. 3 DokPaszportU).

⁹ Zob. wyrok WSA W Warszawie z dnia 20 listopada 2020 r., IV SA/Wa 1618/20, Legalis nr 2569995.

¹⁰ Przedłożenia dokumentu potwierdzającego posiadanie obywatelstwa polskiego organ paszportowy może żądać także w przypadku uzasadnionych wątpliwości co do obywatelstwa osoby, której ma być wydany paszport (art. 40 DokPaszportU).

zostanie poprzedzone jego nadaniem¹¹. W tym miejscu nie sposób nie wspomnieć, że nową ustawą wprowadzono Rejestr Dokumentów Paszportowych (RDP). Zastąpił on Centralną Ewidencję Wydanych i Unieważnionych Dokumentów Paszportowych, a także lokalny Paszportowy System Obsługi Obywatela. Obecnie pracownik Oddziału Paszportowego generuje wniosek paszportowy nie tylko na podstawie ważnego dowodu osobistego czy paszportu, lecz także w oparciu o dane zgromadzone w rejestrach państwowych, przede wszystkim w Rejestrze Dowodów Osobistych, Rejestrze Stanu Cywilnego oraz rejestrze PESEL. Jest to możliwe dzięki integracji najważniejszych rejestrów publicznych w centralnej bazie danych nazwanej Systemem Rejestrów Państwowych¹². W praktyce oznacza to, że obywatel, który zwrócił się o wydanie nowego dowodu osobistego z powodu utraty dotychczasowego, nie musi czekać do chwili jego odebrania ze złożeniem wniosku o dokument paszportowy. Może jednak spotkać się z żądaniem przedstawienia potwierdzenia złożenia wniosku o wydanie dowodu osobistego. Na marginesie wypada wspomnieć (sytuacja taka nie dotyczy bowiem małoletnich), że legitymowanie się dowodem osobistym lub ważnym paszportem nie jest niezbędne w momencie odbioru gotowego dokumentu. Organ paszportowy może potwierdzić tożsamość interesanta na podstawie wcześniej pobranych od niego odcisków linii papilarnych. Warunkiem jest oczywiście istnienie tych odcisków w RDP. Choć obecnie paszporty zawierają dane biometryczne, nie zawsze możliwe jest pobranie odcisków palców (np. z powodu nieczytelnych linii papilarnych czy codziennego nakłuwania palców w celu monitorowania cukrzycy).

USTALENIE KRĘGU OSÓB WYRAŻAJĄCYCH ZGODĘ NA PASZPORT

Paszport wydawany jest na wniosek, który składa osoba mająca pełną zdolność do czynności prawnych. Małoletni, a więc osoba nieposiadająca zdolności do czynności prawnych lub posiadająca ograniczoną zdolność do czynności prawnych, reprezentowany jest przez matkę, ojca, kuratora lub opiekuna prawnego (art. 28 ust. 2 DokPaszportU). W trakcie składania wniosku ustawodawca wymaga osobistego stawiennictwa w organie paszportowym wnioskodawcy i małoletniego, jeśli ukończył on 5 lat (art. 30 ust. 1 i 2 DokPaszportU). Oczywiście w zdecydowanej większości przeważają sytuacje, gdy podmiotami reprezentującymi dziecko są rodzice posiadający pełnię władzy rodzicielskiej, stąd też praktyczny charakter opracowania uzasadnia ograniczenie się tylko do tych przypadków. Chociaż wnioskować o dokument dla dziecka może jedno z nich, nierzadko

¹¹ W przypadku zagranicznego aktu urodzenia należy w pierwszej kolejności dokonać jego transkrypcji (rejestracji). Wówczas kierownik urzędu stanu cywilnego wyda odpis zupełnego polskiego aktu urodzenia, który przedstawia się organowi paszportowemu.

¹² Art. 13b ust. 1 ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (t.j. Dz.U. 2024, poz. 307, ze zm.).

pojawiają się oboje, gdyż zarówno matka, jak i ojciec muszą wyrazić zgodę na wydanie paszportu¹³. W trakcie składania wniosku istnieje możliwość złożenia wymaganych oświadczeń.

Przyjmowanie wniosku urzędnik rozpoczyna od weryfikacji danych dziecka w oparciu o jego akt urodzenia znajdujący się w Rejestrze Bazy Usług Stanu Cywilnego. Przede wszystkim zwraca się uwagę na to, czy osoby podające się za rodziców małoletniego faktycznie nimi są. Moc dowodowa aktu obejmuje bowiem nie tylko sam fakt urodzenia się dziecka, lecz także m.in. pochodzenie od określonych rodziców¹⁴.

W praktyce sporadycznie można trafić na błędy w danych matki czy ojca. Jeśli takie się pojawią, muszą być sprostowane przed przyjęciem wniosku. Jako że akty stanu cywilnego stanowią wyłączny dowód zdarzeń w nich stwierdzonych, ustawodawca uznał, że ich niezgodność z prawdą może być udowodniona wyłącznie w postępowaniu sądowym (art. 3 PrASC¹⁵)¹⁶. Poza sądem powszechnym kompetencje do sprostowania aktu stanu cywilnego posiada kierownik urzędu stanu cywilnego. W tym drugim przypadku (zwanym też trybem administracyjnym) dopuszczalność sprostowania ograniczona jest do sytuacji, gdy dokument ten zawiera dane niezgodne z danymi znajdującymi się w aktach zbiorowych rejestracji stanu cywilnego lub z innymi aktami stanu cywilnego. Ponadto muszą one stwierdzać zdarzenie wcześniejsze oraz być dokumentami dotyczącymi osoby, której dane podlegają sprostowaniu, lub dokumentami dotyczącymi wstępnych tej osoby. Kierownik urzędu stanu cywilnego dokonuje także sprostowania w trybie czynności materialno-technicznej, gdy odmienne dane znajdują się w zagranicznym dokumencie stanu cywilnego (art. 35 PrASC)¹⁷. W orzecnictwie wciąż utrzymuje się słuszny pogląd, że „tryb administracyjny i tryb sądowy wzajemnie się wykluczają”¹⁸. W sytuacji, gdy w akcie urodzenia małoletniego występuje

¹³ Ustawodawca nie wymaga zgody, gdy matka lub ojciec zostali pozbawieni władzy rodzicielskiej albo wobec których nastąpiło zawieszenie albo ograniczenie władzy rodzicielskiej w przedmiocie wyrażania zgody na wydanie paszportu (art. 43 ust. 2 pkt 1 DokPaszportU). Wyłącznie zgoda matki lub ojca może zostać uznana za wystarczającą również wtedy, gdy uzyskanie zgody drugiego z rodziców jest niemożliwe lub znacznie utrudnione, a dziecko przebywa poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej (art. 43 ust. 8 DokPaszportU).

¹⁴ J. Gołaczyński, *Akta stanu cywilnego w prawie cywilnym i postępowaniu cywilnym*, „Prawo Mediów Elektronicznych” 2015, nr 1, s. 5.

¹⁵ Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (t.j. Dz.U. 2023, poz. 1378, ze zm.).

¹⁶ Por. wyrok NSA z dnia 1 grudnia 2016 r., II OSK 430/15, Legalis nr 1901671; wyrok WSA w Olsztynie z dnia 2 lipca 2015 r., II SA/OI 515/15, Legalis nr 1342214; wyrok WSA w Gliwicach z dnia 24 czerwca 2020 r., II SA/GI 123/20, Legalis nr 2418487.

¹⁷ Wyrok NSA z dnia 26 lipca 2023 r., II OSK 737/22, Legalis nr 2968253.

¹⁸ Zob. np. wyrok NSA z dnia 12 lutego 2016 r., II OSK 1316/14, Legalis nr 1454639; wyrok NSA z dnia 16 października 2014 r., II OSK 878/13, Legalis nr 1162092. Szerzej J. Pawliczak,

np. błąd w nazwisku ojca (tzw. literówka), pracownik wstrzyma się z przyjęciem wniosku o paszport dla małoletniego do chwili, w której zostanie usunięta omyłka.

Znacznie częściej niż z błędami w aktach urodzenia organ spotyka się ze skomplikowaną sytuacją prawnorodzinną dziecka. W praktyce nierzadko można zaobserwować, że z małoletnim do organu paszportowego zgłaszają się kobieta i mężczyzna, którzy w mniej lub bardziej wyraźny sposób dają do zrozumienia, że są rodzicami dziecka. Pomimo zapewnień, pracownik ma obowiązek przeanalizować akt urodzenia w celu potwierdzenia albo wykluczenia prawdziwości złożonych oświadczeń.

Dla jasności wyводу w tym miejscu należy przypomnieć, że w polskim prawie cywilnym istnieje szereg domniemań prawnych co do pochodzenia dziecka. Podstawowym z nich jest domniemanie, że dziecko pochodzi od męża matki, jeśli urodziło się w czasie trwania małżeństwa albo przed upływem 300 dni od jego ustania lub unieważnienia (art. 62 § 1 zd. 1 k.r.o.¹⁹)²⁰. Ustawodawca dopuszcza jednak obalenie tego domniemania na skutek powództwa o zaprzeczenie ojcostwa (art. 62 § 3 k.r.o.)²¹. Poza domniemaniem pochodzenia dziecka od męża matki przewidziane są dwie możliwości ustalenia ojcostwa pozamałżeńskiego (art. 72 § 1 k.r.o.). Po pierwsze, ojcostwo może zostać uznane przez mężczyznę, od którego dziecko pochodzi, gdy oświadczy on przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego, że jest ojcem dziecka. Ważność uznania uzależniona jest od potwierdzenia oświadczenia mężczyzny przez matkę dziecka (art. 73 § 1 k.r.o.)²². Po drugie, dziecko, jego matka oraz domniemany ojciec dziecka mogą wytoczyć powództwo o sądowe ustalenie ojcostwa (art. 84 § 1 k.r.o.). W przypadku, gdy uznanie ojcostwa albo sądowe ustalenie ojcostwa nastąpiło po powstaniu aktu urodzenia, dołącza się do niego taką informację w postaci wzmianki dodatkowej, która przedstawia dane mężczyzny. Oświadczenie ojca o uznaniu ojcostwa sporządza się w formie protokołu, który oprócz ojca podpisują matka dziecka oraz kierow-

Komentarz do art. 35, [w:] Prawo o aktach stanu cywilnego. Komentarz, red. K. Osajda, M. Domański, J. Słyk, Legalis 2023, Nb 20.

¹⁹ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz.U. 2023, poz. 2809, ze zm.).

²⁰ Na marginesie rozważań można wspomnieć, że konstrukcja ta – z dużą dozą prawdopodobieństwa – umożliwia wskazanie ojcostwa określonego mężczyzny, co było szczególnie istotne przed rozwojem metod pozwalających na stwierdzenie pochodzenia dziecka. Pomimo tego, że obecnie rozwój biologii i medycyny sprawił, iż weryfikacja taka jest możliwa, należy z aprobatą odnieść się do utrzymania tego rozwiązania, choćby z uwagi na względy etyczne czy obyczajowe. Zob. K. Pietrzykowski, *Komentarz do art. 62, [w:] Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, Legalis 2023, Nb 1.

²¹ Wyrok SN z dnia 16 lipca 1971 r., III CRN 193/71, Inf. Pr. 1971, nr 8, poz. 8; wyrok SN z dnia 21 marca 1974 r., II CR 80/74, Legalis nr 17859.

²² Por. wyrok WSA w Rzeszowie z dnia 29 listopada 2016 r., II SA/Rz 386/16, Legalis nr 1592131.

nik urzędu stanu cywilnego albo konsul (art. 24 ust. 2 pkt 4 PrASC). Natomiast wzmiankę o sądowym ustaleniu ojcostwa sporządza się na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu (art. 24 ust. 2 pkt 1 PrASC)²³.

Dochodzeniu ustalenia ojcostwa nierzadko towarzyszą żądania dotyczące zasądzenia alimentów na rzecz dziecka oraz rozstrzygnięcia o władzy rodzicielskiej. Sytuacje te stanowią egzemplifikację trudności, z jakimi mierzy się organ paszportowy. Zdarza się bowiem, że pracownik, poza danymi zawartymi w akcie urodzenia dziecka, musi przeanalizować orzeczenia sądu, aby ustalić istnienie i zakres przysługującej władzy rodzicielskiej matki i ojca małoletniego. Najbardziej problematyczne są wyroki ograniczające władzę rodzicielską, gdyż nie zawsze z ich treści jasno wynika, czy ograniczenie obejmuje również zgodę na wydanie paszportu dziecku²⁴. Niezbędna może okazać się wówczas rektyfikacja wyroku.

W orzecznictwie powszechnie przyjmuje się, że podjęcie decyzji w kwestii wyrażenia zgody na wydanie paszportu małoletniemu należy do istotnych spraw dziecka w rozumieniu art. 97 § 2 k.r.o., stąd niezbędne jest wspólne działanie rodziców posiadających władzę rodzicielską²⁵. Norma ta wyrażona została również *expressis verbis* w treści art. 43 DokPaszportU. Jeśli więc pracownik organu paszportowego spotka się z orzeczeniem ograniczającym władzę rodzicielską jednego z rodziców do istotnych spraw dziecka, to uzależni wydanie dokumentu od poprawnego złożenia zgód przez oboje rodziców. Brak porozumienia w tej kwestii oznacza, że sprawę rozstrzygnie sąd opiekuńczy (art. 97 § 2 k.r.o. *in fine*). Konwolidacja braku zgody jednego z rodziców przez sąd jest dokonywana w oparciu o ocenę dobra dziecka. Przepisy nie określają okoliczności, które należy wówczas wziąć pod uwagę, ale w orzecznictwie wskazuje się na konieczność zabezpieczenia materialnych i niematerialnych (emocjonalnych, duchowych) interesów małoletniego²⁶, realizację celów urlopowych i edukacyjnych czy pielęgnowanie więzi rodzinnych²⁷.

Analizując akt urodzenia dziecka, należy zwrócić uwagę także na to, czy dane ojca nie zostały wprowadzone na podstawie art. 61 ust. 2 *in fine* PrASC. Jeśli nie nastąpiło uznanie ojcostwa albo sądowe ustalenie ojcostwa, jako imię

²³ Szerzej P. Króliński, *Komentarz do art. 66*, [w:] *Prawo o aktach stanu cywilnego...*, Nb 1.1.

²⁴ Uzyskanie orzeczenia, w którym sąd wyraził zgodę na wydanie dokumentu paszportowego, nie jest jednoznaczne z możliwością wyjazdu dziecka za granicę. Jak zauważył Sąd Okręgowy w Rzeszowie w postanowieniu z dnia 13 września 2018 r. (V Ca 205/18, Legalis nr 2121314), „posiadanie paszportu nie czyni legalnym uprowadzenia dziecka, rozumianego jako aktu przeniesienia go do innego kraju bez zgody rodzica, któremu przysługuje prawo do opieki”.

²⁵ Postanowienie SO w Rzeszowie z dnia 13 września 2018 r., V Ca 205/18, Legalis nr 2121314; wyrok SR w Legionowie z dnia 3 października 2019 r., III Nsm 498/19, Legalis nr 2267198.

²⁶ Postanowienie SR w Wieliczce z dnia 21 czerwca 2017 r., IV Nsm 343/17, Legalis nr 2055072.

²⁷ Postanowienie SR w Strzelcach Opolskich z dnia 3 grudnia 2020 r., III Nsm 349/20, Legalis nr 2853619; postanowienie SO w Kielcach z dnia 21 sierpnia 2015 r., II Ca 745/15, Legalis nr 2114812.

ojca wprowadza się imię wskazane przez osobę zgłaszającą urodzenie dziecka (a w dalszej kolejności – kierownika urzędu stanu cywilnego). Natomiast jako nazwisko ojca wpisuje się nazwisko matki z momentu urodzenia dziecka wraz z adnotacją o pochodzeniu danych ojca. Pomimo tego, że w takiej sytuacji nie można zupełnie wykluczyć, iż wskazana w akcie osoba jest faktycznie ojcem małoletniego, organ nie może żądać zgody ojca widniejącego w akcie urodzenia.

Jak już zostało zaznaczone, jeśli przy składaniu wniosku paszportowego obecni są oboje rodzice, pracownik odbiera od nich zgody. Ich podpisy zostają utrwalone przy użyciu urządzenia pozwalającego na odwzorowanie podpisu własnoręcznego. W przypadku braku takiej możliwości, jest on składany na wydruku dokumentu, który został wcześniej utrwalony w postaci elektronicznej, a jeśli również ten sposób nie jest możliwy, wniosek opatrywany jest adnotacją o powodach braku podpisu (art. 32 DokPaszportU). Nieobecny przy składaniu wniosku rodzic może uprzednio wyrazić zgodę na piśmie utrwalonym w postaci papierowej, opatrzonym podpisem, którego własnoręczność poświadcza organ paszportowy lub notariusz, albo na piśmie utrwalonym w postaci elektronicznej, opatrzonym kwalifikowanym podpisem elektronicznym, podpisem zaufanym albo podpisem osobistym (art. 43 ust. 3 pkt 2 i 3 DokPaszportU). W takim przypadku organ posiada uprawnienie do żądania od wnioskodawcy (a więc drugiego z rodziców) złożenia zapewnienia o braku wiedzy w przedmiocie zmiany co do złożonego oświadczenia (art. 43 ust. 6 DokPaszportU)²⁸. Jeśli w trakcie przyjmowania wniosku pracownik stwierdzi, że nie dysponuje wymaganymi zgodami, wówczas wystawi wezwanie do ich uzupełnienia w ciągu 7 dni. Po upływie terminu organ w drodze decyzji administracyjnej odmawia wydania dokumentu paszportowego (art. 54 ust. 1 pkt 6 DokPaszportU).

DALSZE CZYNNOŚCI PODEJMOWANE PRZEZ PRACOWNIKA PRZYJMUJĄCEGO WNIOSEK O WYDANIE PASZPORTU DLA MAŁOLETNIEGO

Po potwierdzeniu tożsamości małoletniego oraz ustaleniu osób, od których należy pobrać zgody, organowi przedkładane są fotografia dziecka oraz dowód uiszczenia opłaty paszportowej wraz z ewentualnymi dokumentami potwierdzającymi prawo do niższej opłaty lub zwolnienia z niej (art. 36 DokPaszportU). W art. 41 ust. 1–4 DokPaszportU ustawodawca szczegółowo określił wymogi, jakie musi spełniać fotografia. W stosunku do małoletniego, który nie ukończył

²⁸ Oświadczenie wnioskodawcy opatrzone jest klauzulą o treści: „Jestem świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia”. Może być ono również odebrane w przypadku przedstawienia przez wnioskodawcę orzeczenia sądu rodzinnego, z którego wynika, że organ nie jest zobligowany do uzyskania zgody matki lub ojca małoletniego na wydanie dokumentu paszportowego.

5. roku życia, słusznie zrezygnowano z restrykcyjnych – jak dla małego dziecka – wymagań, które m.in. nakazują, aby osoba na zdjęciu patrzyła na wprost, miała naturalny wyraz twarzy czy zamknięte usta (art. 41 ust. 7 DokPaszportU).

Prawodawca określił, że przedkładana fotografia nie może być wykonana wcześniej niż 6 miesięcy przed dniem złożenia wniosku o paszport (art. 41 ust. 2 DokPaszportU). Regulacja ta jest często negatywnie odbierana przez petentów, którzy na informację od pracownika, że przedstawione zdjęcie nie spełnia powyższego wymogu, reagują zdziwieniem, a nierzadko nawet złością, retorycznie pytając, czy ich wygląd faktycznie uległ tak znaczącej zmianie, że organ nie może przyjąć fotografii²⁹. Na przykładzie dziecka wyraźnie jednak widać *ratio*, jakie przyświeca ust. 2 omawianego artykułu. Zakładając, że dokument ten ma służyć przez kilka najbliższych lat, ważne jest, aby przez ten czas również zdjęcie jak najwierniej oddawało wygląd posiadacza paszportu. Ten natomiast ulega szybkim zmianom w przypadku najmłodszych obywateli, dlatego w przypadku osób poniżej 12. roku życia paszport wydawany jest na okres 5 lat (art. 17 ust. 2 DokPaszportU)³⁰.

Obecnie polskie paszporty składają się z wersji graficznej i elektronicznej. Unijny obowiązek zamieszczania danych biometrycznych³¹ znalazł odzwierciedlenie już w poprzednim akcie prawnym regulującym problematykę dokumentów paszportowych, tj. w ustawie z dnia 13 lipca 2006 r. o dokumentach paszportowych. Przyjęto w niej, że od dziecka, które nie ukończyło 13. roku życia, nie pobiera się podpisu, który widniałby w dokumencie. Wprowadzono również kolejną, zbliżoną granicę wiekową, tj. 12 lat – z chwilą osiągnięcia tego wieku pobiera się obraz linii papilarnych małoletniego. Istniejący dualizm wydłużał proces przyjmowania wniosku o dokument paszportowy, dlatego wskazane było ujednolicenie kryterium wieku³². Polskiemu prawu cywilnemu bliższa była granica 13 lat, która stanowi przesłankę nabycia ograniczonej zdolności do czynności prawnej. Jednak w przepisach rozporządzenia Rady (WE) nr 2252/2004 z dnia 13 grudnia 2004 r. w sprawie norm dotyczących zabezpieczeń i danych

²⁹ Przedkładana przez wnioskodawców nieaktualna fotografia często jest już wykorzystana w trakcie wyrabiania dowodu osobistego czy poprzedniego paszportu. W celu weryfikacji okresu jej wykonania pracownik zwraca uwagę na datę wydania dokumentów, w których jej użyto. Niezbędne w tym zakresie informacje znajdują się w Rejestrze Dokumentów Paszportowych i Rejestrze Dowodów Osobistych. Legitymujący się dokumentem paszportowym wnioskodawca nie będzie więc mógł „ukryć wcześniejszego wykorzystania zdjęcia” w dowodzie osobistym. Jeśli zostały one wydane wcześniej niż 6 miesięcy przed żądaniem wydania nowego paszportu i wykorzystano w nich przedkładaną ponownie fotografię, wniosek nie zostanie przyjęty.

³⁰ Paszport wydany osobie, która ukończyła 12. rok życia, jest ważny przez 10 lat od daty jego wydania (art. 17 ust. 1 DokPaszportU).

³¹ Pod pojęciem danych biometrycznych należy rozumieć wizerunek twarzy i odciski palców (art. 2 pkt 3 DokPaszportU).

³² Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji, *op. cit.*, s. 2.

biometrycznych w paszportach i dokumentach podróży wydawanych przez Państwa Członkowskie³³ w art. 1 ust. 2a lit. a znalazła się – niepodlegająca modyfikacji w przepisach krajowych – regulacja zwalniająca z obowiązku pobierania odcisków linii papilarnych dzieci, które nie ukończyły 12. roku życia. W aktualnym stanie prawnym w graficznej wersji paszportu małoletniego zamieszcza się odwzorowanie własnoręcznego podpisu, a w wersji elektronicznej – odciski palców dziecka, jeśli ukończyło ono 12. rok życia (art. 12 ust. 1 lit. i oraz art. 15 ust. 1 lit. h w zw. z ust. 2 pkt 1 DokPaszportU).

Pobierana przez wojewodę opłata za wydanie dokumentu paszportowego stanowi dochód budżetu państwa (art. 25 ust. 4 DokPaszportU). Obecnie wynosi ona 140 zł. Istnieje jednak szereg okoliczności pozwalających organowi paszportowemu na pobranie opłaty w niższej wysokości lub nawet na odstąpienie od jej żądania. W art. 21 ust. 1–3 DokPaszportU ustawodawca procentowo określił maksymalne wysokości należności, w zależności od sytuacji, w jakiej znajduje się przyszły posiadacz dokumentu. Ograniczając się przedmiotowym zakresem niniejszego opracowania, przedstawione zostaną reguły odnoszące się wyłącznie do osób małoletnich. Obniżenie opłaty za paszport dla osoby, która nie ukończyła 12. roku życia, nie może być większe niż 80% podstawowej opłaty za paszport, a dla małoletnich pomiędzy 12. a 18. rokiem życia – 50% (art. 21 ust. 1 pkt 1 i 2 w zw. z ust. 3 pkt 1 i 2 DokPaszportU). Zasada ta doznaje jednak wyjątków w sytuacji, gdy wnioskodawcami są członkowie rodziny wielodzietnej. Jeśli małoletni do 12. roku życia posiada Kartę Dużej Rodziny (KDR), opłata za paszport może zostać obniżona do 90%. Dla małoletnich powyżej tego wieku opłata nie może być wyższa niż 75%, osoby te muszą jednak posiadać status ucznia lub legitymować się orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności (art. 21 ust. 1 pkt 16 lit. a–b w zw. z ust. 3 pkt 3 i 4 DokPaszportU).

Kwotowo wysokość opłaty za dokumenty paszportowe została określona w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 1 lipca 2022 r. w sprawie opłat za paszport i za paszport tymczasowy³⁴, będącym aktem wykonawczym ustawy. W § 3 tego rozporządzenia wskazano, że opłata za paszport dla osoby, która nie ukończyła 12. roku życia, wynosi 30 zł, a jeśli posiada ona KDR – 15 zł. W przypadku małoletnich w wieku 12–18 lat należy uiścić 70 zł, natomiast jeśli posiadają oni KDR oraz są uczniami lub osobami niepełnosprawnymi – 35 zł. Zbieg uprawnień do wniesienia obniżonej należności nie ulega kumulacji. Wobec tego np. małoletniemu będącemu osobą niepełnosprawną nie będzie przysługiwała z tego powodu dodatkowa zniżka (art. 21 ust. 1 pkt 6 DokPaszportU). Opłatę wnosi się na konto bankowe właściwego urzędu wojewódzkiego albo bezpośrednio na stanowisku, na którym przyjmowany jest wniosek o wydanie dokumentu.

³³ Dz.Urz. L 385/1, 29.12.2004.

³⁴ Dz.U. 2022, poz. 1499.

ODBIÓR DOKUMENTU PASZPORTOWEGO

Paszport osoby, która nie posiada zdolności do czynności prawnych lub posiada ograniczoną zdolność do czynności prawnych, odbiera matka lub ojciec (ewentualnie opiekun prawny bądź kurator). Nie jest wymagana obecność małoletniego, nawet wówczas, gdy z racji ukończenia 12. roku życia zostały od niego pobrane odciski palców. Odmienne bowiem niż przy osobach pełnoletnich wydanie dokumentu nie jest uzależnione od zgodności linii papilarnych osoby zgłaszającej się po odbiór dokumentu z liniami znajdującymi się już w systemie, pobranymi przy składaniu wniosku. Zdarza się, że rozwiązanie, które wymaga zgody, a więc też świadomości obojga rodziców o wyrabianiu dokumentu paszportowego dla dziecka, następnie zaś pozwala na odbiór dokumentu jednemu z nich, jest wykorzystywane jako instrument do manipulacji przez skłóconych ze sobą rodziców małoletniego³⁵. Po potwierdzeniu tożsamości rodzica pracownik umożliwia mu sprawdzenie poprawności danych, znajdujących się zarówno w wersji graficznej, jak i elektronicznej (art. 58 DokPaszportU). Jeśli małoletni posiada jeszcze ważny paszport, przed wydaniem nowego dokumentu organ musi go unieważnić, gdyż w myśl art. 5 ust. 2 DokPaszportU, poza wyjątkami wskazanymi w przepisach szczególnych, obywatel może posiadać jeden ważny dokument paszportowy. Dokonane w tym przypadku przez organ paszportowy unieważnienie paszportu jest czynnością materialno-techniczną (art. 72 ust. 1 w zw. z art. 70 ust. 2 pkt 2 DokPaszportU). Niezabranie ze sobą ważnego jeszcze paszportu wiąże się więc z koniecznością ponownego stawienia się w organie paszportowym. Odbierając dokument, matka albo ojciec składa podpis na formularzu odbioru dokumentu paszportowego.

Nowością i niewątpliwie udogodnieniem jest istniejąca od 31 marca 2023 r.³⁶ możliwość złożenia wniosku o paszport dla dziecka do 12. roku życia przy użyciu usługi elektronicznej (art. 31 ust. 3 DokPaszportU). Rozwiązanie to jest szczególnie wygodne dla osób mieszkających za granicą albo pozostających w znacznej odległości od najbliższego punktu paszportowego. Pewną restrykcją jest natomiast wymóg posiadania przez wnioskodawcę kwalifikowanego lub osobistego podpisu elektronicznego albo podpisu zaufanego. Jak pokazuje praktyka, rodzice coraz chętniej korzystają z możliwości wnioskowania o dokument przy użyciu usługi elektronicznej. Brak pomocy ze strony pracownika organu paszportowego sprawia jednak, że wnioski te często są obarczone błędami. Przede wszystkim można się spotkać z niewłaściwie wykonaną fotografią, ale trzeba przypomnieć, że w stosunku do dzieci, które nie ukończyły 5. roku życia, ustawodawca dopuścił

³⁵ Więcej o tzw. uprowadzeniu rodzicielskim zob. J. Wierciński, *op. cit.*, s. 165–173.

³⁶ Komunikat Ministra Cyfryzacji z dnia 27 października 2022 r. w sprawie określenia dnia wdrożenia rozwiązań technicznych umożliwiających wydawanie dokumentów paszportowych (Dz.U. 2022, poz. 2209).

pewne odstępstwa. Nierzadko rodzice zapominają także, że w przypadku wybrania tego sposobu ubiegania się o dokument małoletni w przedziale wiekowym 5–12 lat musi być obecny przy jego odbiorze.

Procedura wnioskowania o paszport wygląda nieco inaczej w przypadku wyrażania paszportu tymczasowego na Lotnisku Chopina w Warszawie³⁷. Możliwość taka istnieje od 20 kwietnia 2023 r., kiedy to nastąpiło uruchomienie tego specjalnego punktu przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji. Jest to rozwiązanie szczególnie dogodne dla osób, które z jakichkolwiek przyczyn (najczęściej z braku wzięcia pod uwagę, że wyrobienie paszportu biometrycznego trwa do 30 dni) na chwilę przed odlotem nie posiadają ważnego paszportu, a mogą udowodnić wystąpienie przynajmniej jednej okoliczności z przewidzianych przez ustawodawcę w art. 48 ust. 1 DokPaszportU. Okolicznością, która dotyczy wyłącznie małoletnich, jest konieczność realizacji obowiązku nauki lub rozwój ich indywidualnych umiejętności. Co istotne, poza dokumentami potwierdzającymi tożsamość rodziców małoletniego, do punktu wydawania paszportów tymczasowych należy się stawić z ważnym biletem lotniczym na podróż. Kolejnym udogodnieniem jest fakt, że fotografię wykonuje na miejscu pracownik przyjmujący wniosek. Paszport ten jest ważny przez okres w nim wskazany, maksymalnie przez 365 dni od dnia jego wydania (art. 19 DokPaszportU), a opłata jest stała i wynosi 30 zł (§ 2 ust. 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 1 lipca 2022 r.).

PODSUMOWANIE

Działania podejmowane przez pracownika urzędu wojewódzkiego w celu wydania paszportu dla małoletniego można podzielić na dwie grupy. W pierwszej znajdują się czynności, które są identyczne w przypadku przyjmowania każdego wniosku. Można do nich zaliczyć ustalenie obywatelstwa potencjalnego posiadacza dokumentu oraz ocenę prawidłowości przedstawianej fotografii. W skład drugiej grupy wchodzi czynności, które są podejmowane jedynie w stosunku do wniosku o wydanie dokumentu małoletniemu. Największym problemem wydaje się ustalenie kręgu podmiotów, które będą posiadały uprawnienie do jego złożenia w imieniu małoletniego, a także osób wyrażających zgodę na wydanie paszportu. Obsługa takiego interesanta wymaga nie tylko większej ilości czasu, lecz także większego nakładu pracy ze strony pracownika, szczególnie w sytuacjach, gdy przyjęcie wniosku musi być poprzedzone nadaniem numeru PESEL. Wobec tego należałoby postulować, aby badania statystyczne przeprowadzane przez przełożonych, a dotyczące wydajności pracy pracownika, nie opierały się wyłącznie

³⁷ Po zakończeniu prac nad niniejszym opracowaniem, tj. w lipcu 2024 r., pojawiły się trzy nowe punkty wydawania paszportów tymczasowych – na lotniskach w Krakowie, Gdańsku i Katowicach.

na podaniu liczby przyjętych wniosków, lecz były różnicowane w stosunku do wniosków o dokument dla małoletniego i pełnoletniego.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Gołaczyński J., *Akta stanu cywilnego w prawie cywilnym i postępowaniu cywilnym*, „Prawo Mediów Elektronicznych” 2015, nr 1.
- Kosobudzka A., *Paszport dla małoletniego*, „Monitor Prawniczy” 2012, nr 15.
- Króliński P., *Komentarz do art. 66*, [w:] *Prawo o aktach stanu cywilnego. Komentarz*, red. K. Osajda, M. Domański, J. Stryk, Legalis 2023.
- Pawliczak J., *Komentarz do art. 35*, [w:] *Prawo o aktach stanu cywilnego. Komentarz*, red. K. Osajda, M. Domański, J. Stryk, Legalis 2023.
- Pietrzykowski K., *Komentarz do art. 62*, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, Legalis 2023.
- Wierciński J., *Rozstrzyganie przez sąd opiekuńczy w sprawach dotyczących paszportu małoletniego (art. 97 § 2 k.r.o.)*, [w:] *Scientia Nobilitat. Rozważania o prawie i jego stosowaniu. Księga jubileuszowa z okazji 10-lecia Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury*, red. M. Manowska, R. Pawlik, Kraków 2019.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

- Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji, Projekt ustawy o dokumentach paszportowych, UD180, 3.02.2021, <https://legislacja.gov.pl/projekt/12343104/katalog/12761590#12761590> (dostęp: 28.12.2023).

Komunikaty

- Komunikat Ministra Cyfryzacji z dnia 27 października 2022 r. w sprawie określenia dnia wdrożenia rozwiązań technicznych umożliwiających wydawanie dokumentów paszportowych (Dz.U. 2022, poz. 2209).

AKTY PRAWNE

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483, z późn. zm.).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 lipca 2022 r. w sprawie opłat za paszport i za paszport tymczasowy (Dz.U. 2022, poz. 1499).
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 2252/2004 z dnia 13 grudnia 2004 r. w sprawie norm dotyczących zabezpieczeń i danych biometrycznych w paszportach i dokumentach podróży wydawanych przez Państwa Członkowskie (Dz.Urz. L 385/1, 29.12.2004).
- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz.U. 2023, poz. 2809, ze zm.).
- Ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (t.j. Dz.U. 2024, poz. 307, ze zm.).
- Ustawa z dnia 13 lipca 2006 r. o dokumentach paszportowych (t.j. Dz.U. 2022, poz. 197, ze zm.).
- Ustawa z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim (t.j. Dz.U. 2023, poz. 1989, ze zm.).
- Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (t.j. Dz.U. 2023, poz. 1378, ze zm.).
- Ustawa z dnia 27 stycznia 2022 r. o dokumentach paszportowych (t.j. Dz.U. 2023, poz. 1302, ze zm.).

Orzecznictwo

- Postanowienie SO w Kielcach z dnia 21 sierpnia 2015 r., II Ca 745/15, Legalis nr 2114812.
- Postanowienie SO w Rzeszowie z dnia 13 września 2018 r., V Ca 205/18, Legalis nr 2121314.
- Postanowienie SR w Wieliczce z dnia 21 czerwca 2017 r., IV Nsm 343/17, Legalis nr 2055072.

Postanowienie SR w Strzelcach Opolskich z dnia 3 grudnia 2020 r., III Nsm 349/20, Legalis nr 2853619.

Wyrok NSA z dnia 16 października 2014 r., II OSK 878/13, Legalis nr 1162092.

Wyrok NSA z dnia 12 lutego 2016 r., II OSK 1316/14, Legalis nr 1454639.

Wyrok NSA z dnia 1 grudnia 2016 r., II OSK 430/15, Legalis nr 1901671.

Wyrok NSA z dnia 26 lipca 2023 r., II OSK 737/22, Legalis nr 2968253.

Wyrok SN z dnia 16 lipca 1971 r., III CRN 193/71, Inf. Pr. 1971, nr 8, poz. 8.

Wyrok SN z dnia 21 marca 1974 r., II CR 80/74, Legalis nr 17859.

Wyrok SR w Legionowie z dnia 3 października 2019 r., III Nsm 498/19, Legalis nr 2267198.

Wyrok WSA w Olsztynie z dnia 2 lipca 2015 r., II SA/Ol 515/15, Legalis nr 1342214.

Wyrok WSA w Rzeszowie z dnia 29 listopada 2016 r., II SA/Rz 386/16, Legalis nr 1592131.

Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 24 czerwca 2020 r., II SA/Gl 123/20, Legalis nr 2418487.

Wyrok WSA W Warszawie z dnia 20 listopada 2020 r., IV SA/Wa 1618/20, Legalis nr 2569995.

ABSTRACT

The rules for applying for a passport document for a minor are regulated in the Act of 13 November 2022 on passport documents. As in the case of adults, the child must be a Polish citizen, present a photo that meets the statutory requirements, and pay a fee for obtaining the document. Current times are characterized by a large number of complicated legal family situations for minors. It is often difficult for the passport authority to determine the persons who consent to a passport for a child. Therefore, it is necessary to analyze the minor's birth certificate and also court decisions regarding parental authority. It may also be necessary to apply to the court for rectification of the decision if it is difficult to determine the scope of limitation of parental authority.

Keywords: applying for a passport; minor; parental authority; temporary passport

ABSTRAKT

Zasady ubiegania się o dokument paszportowy dla małoletniego reguluje ustawa z dnia 13 listopada 2022 r. o dokumentach paszportowych. Podobnie jak w przypadku osób dorosłych, dziecko musi być obywatelem polskim, przedstawić zdjęcie spełniające ustawowe wymagania oraz uiścić opłatę za wydanie dokumentu. Obecne czasy charakteryzują się dużą liczbą skomplikowanych sytuacji prawnorodzinnych małoletnich. Nierzadko organowi paszportowemu trudność sprawia ustalenie osób uprawnionych do wyrażenia zgody na wydanie dokumentu dla dziecka. Konieczna jest więc analiza aktu urodzenia małoletniego, a często także orzeczeń sądowych dotyczących władzy rodzicielskiej. Konieczne może okazać się również wystąpienie do sądu o rektyfikację orzeczenia, gdy trudno jest ustalić zakres ograniczenia władzy rodzicielskiej.

Słowa kluczowe: ubieganie się o paszport; małoletni; władza rodzicielska; paszport tymczasowy